

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuißimiè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1634

De qualitate Paramentorum. XIX.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40262

alloquin Missa pertinet ad puritatem Virginis eiusdem, quæ purificari dicitur, & celebratur cum colore albo. *Durandus autem lib. 3. cap. 18.* anxiam Simeonis expectationem in hoc ritu significari tradit.

y *In omnibus Processionibus.*] Hoc est, in ijs quæ indicuntur ad Iubileum consequendum, vel pluuiam impetrandam, vel quid simile. nam in his casibus cum luctu & dolore est procedendum.

z *Exceptis Processionibus sanctissimi Sacramenti.*] Quæ colore albo adhibito fiunt, ratione allata in Festo eiusdem Sacramenti.

6 *Nigro colore utitur Feria sexta in Parasceue, & in omnibus Officijs, & Missis Defunctorum.*

Mortis est propriissimus color Niger apud omnes, *Innocentius III. loco cit. cap. 65.* Acacij tempore erat hic ritus in usu, *ex lib. 1. Collectan. Theodori Lectoris.*

Regula verò in mutandis coloribus ea est, ut mutatio fiat in primis Vesperis Festi. Si autem Vesperæ non sint integræ, is color adhibendus est initio Vesperarum, qui congruit illi de quo dicitur Capitulum.

a *In diebus solemnibus.*] Nam in his color adhibendus est, qui congruit Festo vel Missæ post Processionem cantandæ.

b *De Passione Domini.*] Ad Missam de Cruce color Rubens, ut sequatur qualitatem Festi principalis, in quo effusio Sanguinis Christi representatur; ad Missam verò de Passione Violaceus, ut respondeat Dominicæ de Passione, cum qua participat in titulo & sacramento mortis Christi.

c *Pro quacumque necessitate, &c.*] In his nouem casibus, & similibus, habent præcipuum locum luctus, afflictio, & pœnitentia.

Si Officium & Missa discordant, color Altaris sequatur Officium; vestium autem Sacerdotis sit color Missæ conformis. quæ diuersitas accidere solet in Feria tertia Rogationum, & in Vigilijs infra Octauas. Pro Missa verò solempni conuenit, ut pallium etiam Altaris concordet cum colore paramentorum Missæ: quod adnotauit rectè P. Ruiz in suo *Cerimoniali.*

De qualitate Paramentorum. XIX.

1 *In Officio Missæ Celebrans semper utitur Planeta Super Albam.*

Qua de re suo loco, cum de alijs vestibus Sacerdotalibus, *par. 2. tit. 1.*

2 *Si autem sit Episcopus, & solemniter celebret, super Dalmaticam & Tunicellam.*

De his etiam, cum de vestibus Pontificalibus, *par. 2. tit. 1.*

3 ^d *Pluuiali utitur e in Processionibus, f & Benedictionibus, quæ fiunt in Altari. Item in Officio g Laudum, & Vesperarum, quando solemniter dicuntur. Eodem utitur h Assistens Celebranti in Missa*
Panti-

Pontificali. Item quando Celebrans i post Missam Defunctorum facit in fine Absolutionem.

d *Pluuiali.* Pluuiale & Cappa sunt idem, *Durand. lib. 2. cap. 1.* & forma quidem & vsus Pluuiialis similes sunt Cappe, quam describit *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 227.* Propria vestis, inquit, est Cantorum: & apud nos quoque Cantorum est Pluuiale, in *Carim. Episc. lib. 2. cap. 3.* in Vesperis à singulis ordinibus, inquit ille, portatur. Ergo Cappa hæc Honorij non est Casula, quæ solius Sacerdotis est, aut Diaconi, & Subdiaconi ad summum: contra coniecturam *Isidori lib. 15. Orig. cap. 12.* & contra *Duran. lib. 2. cap. 9.* qui volunt, Cappam esse Casulam. Sic autem describitur Cappa. Habet, inquit *Honor.* in supremo caputium, ad pedes pertingit, fimbrias habet, antè aperta manet. Et quis non videat hæc omnia conuenire Pluuiiali tantum? Cappa est, quia capit totum hominem. Cappam etiam rustici vocant, quod Latini Tugurium, *Duran. ait loc. cit.* Capannam rustici nostri; & Pluuiiale quasi tugurium est contra pluuias, ideoque Pluuiiale vocitatur. Imò verò apud laicos quoque Cappa ea dicebatur, vt nos vidimus ante paucos annos, quæ caputium habebat, ad differentiam mantelli, quod caputio caret. Cuius caputij vsus erat absque dubio ad tuendum caput tempore pluuiæ, sicut in itinere caputio Feltri vtimur. vnde & Pluuiialis laicorum Cappa ea dici poterat. Itaque modò Cappa Ecclesiastica cum caputio adhibita proprijsimè in Processionibus, extra Ecclesiam, caputio tegens Sacerdotem, cum plueret, Pluuiialis nomen, vt opinor, est adepta. Impluvia dicebatur vestis, qua Sacerdotes per

imbrem utebantur, ex *Varrone.* Pluuiiale item quasi fluuiiale dici potest; quia lineæ, quæ in ora anteriori sunt fluuij, seu flumina, à Græcis vocantur *πλωϊον.*

Facile quoque accidere potuit, quòd *Ignatius Braccius Recinetensis* (cuius laus est in *Etymologijs omnium vocum, Italicarum, Græcarum, Latinarum, & Hebræarum, quarum parat immensum opus*) postremò me monuit, à Plebe & Plebano (quæ Piuiero vocauere Academici Florentini; & vulgò Piuano dicimus) additam esse vocem Italicam Piuiale, aut Pieuale, aut Piuuale, quod postremum Latinitate donantes appellauerunt Pluuiiale. Ea enim vestis est in vsu frequentiori apud Parochos in Sacramentorum administratione. *Idem* autem *Honor. cap. 233.* concedit, Cappam deduci posse à Casula, id est, parua casa. Casulam antiquam fuisse scio valdè similem Pluuiiali nostro, excepto caputio, & anteriori parte, quæ in Casula non erat aperta; vnde & reflectebatur Casula vtriusque super brachia Sacerdotis: & in elevatione Hostiæ idè posterior Casulæ pars, vt hodie, eleuatur, ad brachia Sacerdotis magis expedienda, Ambrosiani vestigium retinent amplioris antiquæ Casulæ, tam lata quàm longæ; & nos, cum de Casula, ex antiquioribus eam iudicabimus infra. Adde, quòd in *Ordine Romano in consecratione Episcopi* Ordinandus prima vice ante Ordinantem constituitur cum Cappa super Albam, Cingulum, & Stolum; certè non cum Cappa Episcopali, lanea ordinariæ, quæ non adhibetur super Albam, & Stolum,

lam, sed cum Cappa, id est Pluuiali: secunda verò vice *ibidem* constituitur idem Ordinandus cum Planeta super Dalmaticam, Manicas, Sandalia, quæ consona sunt consecrationi Episcopi in Pontificali moderno. Ergo Cappa non est Cafula, sed quasi Calula, & est Pluuiale. Vides cum forma simul & vsu antiquitatem? vide *Mysteria*, ex *Gemma loco citato* 227. Hæc vestis conuersationem denotat, caputium verò supernum gaudium, quod est caput conuersationis, dicente Apostolo; *Nostri conuersatio in calis est*: ad pedes pertingit, ob perseuerantiam: aperta manet ante, quia sanctè conuersantibus æterna vita patet: in fimbrijs labor signatur, *Hæc Gemma*. Charitatem quoque significat Cappa, *ibidem cap. 234*.

Duran. loc. cit. in Cappa hac intelligi docet gloriosam corporum immortalitatem; vnde illa vtmur in Festis maioribus. Et patent anteriores partes Cappæ; quia corpora, inquit, facta spiritualia nullis animam obturabunt angustijs. *Ibidem* ipse vtitur vocabulo Pluuialis; ante quem apud alium auctorem non inueni hanc vocem.

e *In Processionibus*.] Processio, quasi progressio, à procedendo in publicum, *Duran. lib. 2. cap. 10*. cuius origo, An à Purificatione beatæ Virginis cum Iosepho, Simeone, & Anna; vel certius, ex Historia Euangelica, à turbis in die Palmarum? *Tertullianus lib. 2. ad uxorem* meminit Processionum, & *Ambros. Sermone 8*. Aliæ verò sunt ordinariæ, vt in Festo Purificationis, in Dominica Palmarum, in Litanijs maioribus & minoribus, in Festo Corporis Christi, de quibus dicitur in proprijs Rubricis. Aliæ extraordinariæ, quæ auctoritate Episcoporum

fieri solent, quarum exempla multa refert *Duran. loco citat.* in his præfertur Crux cum luminibus, quorum auctorem faciunt S. Ioannem Chryostomum *Socrates & Sozomenus*, citati à *Cesare Franciotto in Obser. circa mysteria totius anni*: Crux autem à Regularibus cum velo pendente, seu pallio, ex Decreto sacre Rituum Congregationis 14. *January* 1617. ad indicandam subiectionem & inferioritatem respectu Cleri sæcularis; eadem ratione, qua Baculo Abbatiali appenditur velum, seu sudarium nodo eiusdem, ad differentiam Baculi Episcopalis, quod notatur in *Actis Eccl. Mediolan. de Supell. Eccl. lib. 2.* & mulieri datur velamen supra caput, subiectionis indicium sub viro; 1. *Cor. 11*. Porro ritus deferendi Crucem ante annum 398. teste *Baronio ibidem*, fuit in vsu: & imago Christi terga debet vertere Clero sequenti, quasi Christus præire videatur, nisi sit Archiepiscopalis, vel Papalis, in qua imago Crucifixi respicit Archiepiscopum, vel Papam, quasi ex illius aspectu in summa animarum cura ij recreentur, vt indicatur in *Cerimon. Episcop. lib. 1. cap. 15. & lib. 2. cap. 16. & aperte in Cerimon. Marcelli lib. 3. cap. 20. & Crassi lib. 2. cap. 42.* etiamsi inter Crucem & Prælatum incedant Canonici, vt expressè dicitur in *Cerimon. Episc. lib. 1. cap. 15. citat.* contra recentiores quosdam, qui distinguunt in Cruce Archiepiscopali, quando immediatè præcedit Archiepiscopum, & quando Canonici præcedunt eundem post eius Crucem.

Cùm igitur Processio sit quedam Cleri cum populo itineraria conuersatio, rectè Pluuiale adhibetur, quod, vt diximus, sanctæ conuersationis formam designat.

f *Et Benedictionibus.*] Hoc est Cinerum, Cereorum, Palmarum, sacrum Imaginum, &c. quæ, cum solemnes sint, Pluuiiale iure merito exigunt; neque aliud indumenti genus aptius esse potest benedictioni solemnibus, quæ fit extra Missam. Sunt alia Benedictiones, quæ non fiunt in Altari, & in fine Missalis de rebus varijs habentur, in quibus satis est Stola cum superpelliceo vti.

g *Laudum, & Vesperarum.*] Laudes & Vesperæ sunt pares numero Psalmorum, Hymnorum, & ratione Canticorum Evangelicorum, ut dicemus in Rubricis Breuiarij. Pluuiiale in ijs conceditur ad solemnitatem, *Carimon.*

4 *Cum Celebrans utitur Pluuiali, semper^l deponit Manipulum, & ubi^m Pluuiiale haberi non potest, in benedictionibus quæ fiunt in Altari, Celebrans stat sine Planeta cum Alba & Stola.*

l *Deponit Manipulum.*] Manipulus non adhibetur cum Pluuiali: & fortasse, quia ille fletum, & dolorem significat, ut infra docebimus, idè non concordat cum Pluuiali, quod diximus significare conuersionem cælestem, & ex Durando, gloriosam corporum immortalitatem, quæ fletum non admittit.

Dices: Fiunt processiones flebiles, ergo congruit in illis Manipulus fletus & doloris. Respondeo, non amplius eo nos vti ad tergendas oculorum lacrymas; tum verò extra Missæ Sacrificium sudario non sacro vti poterant antiqui. Vide quæ infra dicimus de Manipulo p. 2. tit. 1. Sed de hoc ritu plena ratio penes Auctores desideratur adhuc.

m *Pluuiiale haberi non potest, &c.*] Planeta cum Stola est habitus ad Mis-

Episcop. lib. 2. cap. 3. & 7. Qui almutijs vtuntur, eas deponant cum Pluuiiale induunt; sicut exuunt Cappas iij Canonici qui his vtuntur.

h *Assistens Celebranti.*] Ordo Romanus dat Cappas Presbyteris assistentibus Papæ celebranti. Vides hinc etiam Cappas idem esse ac Pluuialia?

i *Post Missam Defunctorum, &c.*] Missa finita deponenda est Casula. Quæ ergo nunc ad Absolutionem solemnem aptior erit vestis, quam Pluuiialis Cappa? vestis est ad omnia magè communis; neque benedicitur, quia communis est cuicumque Ecclesiastico, neque ordinata ad Sacrificium Missæ.

sam tantum, & idè potius Stola super Albam sufficit, deficiente Pluuiali. Verum licet in hoc habitu procedat Celebrans, ac si haberet Pluuiiale; non tamen hinc sequitur, Stolam gerere vicem Pluuiialis, ut ex verbis patet. quod male inferunt alij. Stola verò vnà cum Alba in modum Crucis ante pectus gestari debet, cingulo de more coniuncta, & vtriusque religata. quòd si adhibeatur vnà cum superpelliceo, soluta pendebit à collo hinc inde, quia ligari in modum crucis non potest: & eodem modo siue cum Pluuiali, siue absque eo adhibeatur illa. fauet autem *Concil. Braccar. III. cap. 3.* Signum, ait, in suo pectore præparet crucis. licet enim ibi loquatur de Stolæ vsu in Missa, extra Missam tamen forma crucis, si fieri potest, muniri pectus decet.

5^a Dalmatica & o Tunicella vtuntur Diaconus & Subdiaconus in Missa solemni, p & Processionibus, q & Benedictionibus, quando Sacerdatis ministrant.

n Dalmatica.] Eam assignat Diacono Ordo Romanus. sanctus Siluester Diaconis concessit, ex Damaso. in Dalmatia fuit reperta, Alcuin. c. Quid signif. vest. & Isid. 19. Etymol. cap. 22. primò textam ibidem fuisse scribit. eiusdem verò vsus in Ecclesia fuit ante Siluestrum: nam sanctus Cyprianus meminit, & Eutychianus Papa apud Duran. lib. 2. cap. 9. Sacerdotum enim erat habitus, & Casulis introductis Dalmatica data est Diaconis, VValafr. Strab. cap. 24. qui tamen à Vicecomite lib. 3. de Missa apparatu cap. 26. iure refellit, cum antea lib. 3. cap. 29. probauerit ille, fuisse Casalam in vsu Sacerdotum tempore Apostolorum; quod & nos infra suo loco ostendemus. Vsi sunt etiam Dalmatica Reges summi; quorum nomina vide apud Baron. in Not. Martyr. ad 31. Maij. neque verò Siluester omnibus Diaconis eam concessit, sed tantum Romanæ Ecclesiæ, & in diebus tantum solemnibus, in signum lætitiæ, Dist. 76. cap. de Ieiunio, ex Conc. Salegust. exteris autem ex priuilegio Romani Pontificis, vt ait Gregor. lib. 7. Epist. 3. ad Aregium; qui Epist. 28. & 113. eiusdem lib. 7. tradit aperte, fuisse Romanorum tantum Diaconorum propriam vestem. Erat etiam Regula, quòd Dalmatica adhiberetur cum Gloria in excelsis. ita Microl. cap. 46. hoc est, vbi Gloria, ibi Dalmaticæ vsus, non è conuerso: nam in Dominicis Gaudete & Lætare vtimur Dalmaticis; non autem dicimus, Gloria in excelsis.

Forma antiqua Dalmaticæ erat sine manicis; & Ammian. Marcellinus

lib. 14. vocauit eam Pectoralem Tuniculam, quam nos cum manicis ad cubitum vocamus Italicè Tunicella. pertusas habet alas, Amal. lib. 2. cap. 21. duas item lineas antè & retrò, ibidem. manicæ latæ sunt, ex Alcuin. supra, vbi etiam notat formam habere Crucis. alia habebat, quæ nostræ non habent. vide Innoc. III. vel Amalar. locis citatis, & citandis. Significat ergo Dalmatica lætitiæ, item curam proximorum, Iuo Carnot. Serm. de Signif. indum. formam Crucis gerit, vt ea indutus mundo sit crucifixus, Alcuin. supra. pertusas alas habet, vt Christum imitetur, qui lancea fuit perforatus in latere, Amalar. supra. latas manicas, vt sit liberalis, qui ex officio cum Stephano Protomartyre ministrare debet mensis, Innocen. III. lib. 1. cap. 56. cum gemina dilectione, Dei & proximi, quam iudicant duæ lineæ antè & retrò, Amal. vbi supra. Dalmaticæ denique vsus fuit super Albam, & consequenter cum Amictu & Cingulo, quæ conceduntur Diacono in Conc. Narbon. cap. 12. ex ritu antiquiore. De Alba vt Diaconi veste mentio est in Ord. Roman. de Conc. Pron. celeb. Amictus autem & Cingulum concomitantur Albam.

o Tunicella.] Subdiaconi ministrabant in Albis tempore sancti Gregorij Papæ, lib. 7. Epist. 63. iubet Ordo Rom. eis tradi congruas vestes Subdiaconales, & mappulas in sinistra: sed quas vestes, non explicat. Subtile cum minori manica datum Subdiaconis, scribitur in Gemma lib. 1. cap. 229. & hoc est Tunicella, idè sic appellata, quia

minor est Dalmatica Diaconali. Ante Gregorium nescio quis, ait ipse loco citato, induit Subdiaconos; qui modus loquendi excludit Siluestrum, quem faciunt quidam huius ritus auctorem, & indicat, per errorem id esse factum: vnde Gregorius remouit Subdiaconalem vestem. *Concl. Braccaren. l. c. 27.* appellat Tunicam, & pates in veste facit Diaconum & Subdiaconum; fortasse ex prædicto abusu, quem postea correxit sanctus Gregorius, quoad Subdiaconos nunc eorundem strictior est vestis quam Diaconorum; & ideo dicta est etiã Subucula ab *Amar. l. lib. 2. cap. 22.* Significat autem locricam iustitiæ, quæ communis est virtus, *Gemma ubi supra*: sed eadem significat quæ Dalmatica, nisi quod Subdiaconus minori tunica indutus, si ad minorem virtutis gradum quam Diaconus perueniat, tolerandus esse

videtur. suppone Albam Tunicellæ, ex *Conc. Narbon. cit.* consequenter Amictum & Cingulum, vt supra diximus de Diacono.

p *Et Processionibus.*] Ad maiorem nempe ornatum celebrantis Sacerdotis. Scripsit recentior, Ministris eisdem dari posse in Processione sanctissimi Sacramenti Stolas Sacerdotales supra Cottam; sed hoc videtur contra Bullam Pij V. in qua prohibetur mutatio, additioue rituum; & contra rationem, ne ij videantur æquales Celebranti; & contra vsum Ecclesiarum communem, quem maximi faciendum existimo in sacris Ritibus.

q *Et Benedictionibus.*] Quæ scilicet fiunt solemniter; non tamen Cinerum, Cereorum in Purificatione beatæ Virginis, nec Palmarum, in quibus Dalmatica & Tunicella prohibentur in sequenti numero.

6 In diebus verò ^r ieiuniorum (præterquam in ^l Vigilijs Sanctorum) & in Dominicis & Ferys ^c Aduentus & ^u Quadragesima, ac ^x in Vigilia Pentecostes ante Missam (exceptis ^y Dominica Gaudete, etiam si eius Missa infra Hebdomadam repetatur, & Dominica Latere, Vigilia Natiuitatis Domini, Sabbato sancto in ^z benedictione Cerei, & in Missa, ac ^a Quatuor Temporibus Pentecostes) item in benedictione ^b Candelarum & Processione in die Purificationis beatæ Mariæ, & in benedictione ^c Cinerum, ac benedictione ^d Palmarum & Processione: in Cathedralibus & ^e præcipuis Ecclesijs vtuntur ^f Planetis plicatis ante pectus: quam Planetam Diaconus ^g dimittit cum lecturus est Euangelium, eaque tunc super sinistrum humerum super Stolam complicatur: aut ponitur aliud genus Stola latioris in modum Planetæ plicatæ, & facta Communione resumit Planetam, vt prius. Similiter Subdiaconus dimittit eam cum lecturus est Epistolam, quam legit in Alba, & ea finita, osculatæque Celebrantis manu, Planetam ^h resumit vt prius.

^r Ieiuniorum.] Interdicit *Gemma l. 3. c. 45.* Dalmatica tempore ieiunij; quia

diximus, Dalmaticam significare latitiam, quæ in ieiunio facile deficitur. [Vig.

[*Vigilijs Sanctorū.*] Vigilia est principium Festi, *Radulph. Propos. 19.* ergo & lætitiā aliqualem, non plenam habet; cū in eadem ieiunemus.

t *Aduentus.*] Tempore Aduentus in aliquibus locis omitti Dalmaticas, scribebat *Amalar. lib. 3. c. 40. & lib. 4. cap. 30.* vt auidiūs, inquit, resumatur & festiuius quod aliquando omittitur; & item ad insinuandum tempus veteris Testamenti in Aduentu, ratione cuius maior est gloria noui Testamenti in Natiuitate Domini, *ibid.* addit *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 1.* quia vestes innocentie & immortalitatis, significatæ per Dalmaticas, nobis per Christum natum redditæ sunt, non ante Christum natum; vel quia ante Natiuitatem Christi neque Lex, neque Euangelium, in ijs significata qui Dalmaticas gerunt, cum claritate patebant, *Rupert. lib. 3. cap. 2. tit. 3.*

u *Quadragesima.*] A Septuagesima vsque ad Cœnam Domini à Dalmaticis abstinere in quibusdam locis, aiunt *Ordo Roman. & Alcuin. cap. de Septuag.* antiquo verò more omitti, indefinitè scribit *Microlog. cap. 47.*

x *In Vigilia Pentecostes.*] Diximus suprâ, Vigiliam hanc esse parem Vigiliæ Paschalis. in Missa verò lætitiâ perfunditur Ecclesiâ: ideoque & Dalmaticæ sunt in vsu ad Missam, non ante Missam.

y *Dominica Gaudete.*] Ecce lætitiâ. ergo cum Dalmaticis. idem affirmandum de sequentibus, vt patet.

z *Benedictione Cerei.*] Quæ tota est festiua, sicut etiâ Missa Sabbati sancti.

a *Quatuor Temporibus Pentecostes.*] Dalmaticæ his temporibus decernuntur, ob solemnitate Spiritus sancti, à *Concilio Salegunstano cap. 2.*

b *Candelarum.*] Ob anxiam Simeo-

nis expectationem, inquit *Duran. lib. 3. cap. 18.*

c *Cinerum.*] Quia dies solemnis ieiunij, & initium est Quadragesimæ, quæ excludit Dalmaticas.

d *Palmarum, &c.*] Quæ passionem Domini sapit potius quàm lætitiâ inanem turbarum. Fleuit etiâ Christus sedens super asinum, *Luc. 19.*

e *Præcipuis Ecclesijs.*] Præcipuas intellige, præsertim quæ sunt Collegiatæ insignes Canonicorum Cleri sæcularis, & quæ ob alias causas, præcipuè à populo seu à Maioribus declarantur. Dantur enim Ecclesiæ minores, præsertim apud Regulares, de quibus num. sequenti. Sed insignioribus Regularium Ecclesijs conceduntur Planetæ plicatæ à sacra Rituum Congregatione, teste *Alcocer in suo Cerimon.*

f *Planetis plicatis.*] Diacono & Subdiacono dantur Planetæ sæpius in *Ord. Rom.* Casula datur Diacono ab *Alcuin. cap. Quid sig. vest.* item Subdiacono, ea ratione qua imitari debet Diaconum, ab *Honorio in Gemma l. 1. cap. 231.* quæ eleuantur antè, vt liberius ministrare valeant, *Durand. lib. 3. cap. 11.* Puto etiâ ad differentiam Casulæ sacerdotalis, quæ cū significet charitatem, secundum omnes Auctores qui scripserunt de ritibus, intelligant Ministri, primò in prædictis diebus teneri ferè ad eandem perfectionem, ad quam Sacerdos in alijs temporibus; deinde ex charitate, non ex timore debere ministrare Altari, *Duran. vbi suprâ.*

g *Dimittit.*] Dimittitur autem Casula ab utroque lecturo Epistolam, seu Euangelium, quasi profiteantur, in proprio ministerio legendi eam non esse propriam vestem, *Rupert. lib. 3. cap. 2.* & Subdiaconus quidem dimit-

tit Casulam, quæ charitatem denotat, lecturus Epistolam, quæ significat legem veterem, legem timoris, non amoris: Diaconus verò induit aliam, seu eandem complicatam in sinistro humero ad latus dextrum, lecturus Euangelium, legem scilicet amoris, vt in sinistris & in dextris, in aduersis & prosperis, charitatem ore & opere doceat, tum Euangelio, tum ministerio vsque ad consumptionem Sacramenti, *Duran. loco citato.*

h *Resumit.*] Casula à Subdiacono post Epistolam resumitur, quia post legem timoris data est lex charitatis: Diaconus verò resumit circa finem Missæ, quia non sufficit inchoasse in

charitate, sed in ea finiendum est, *idem ibid.* Vel dic *cum Amalar. lib. 3. cap. 15.* lecturos exui Casulis quasi milites expeditos contra errores. Duplicatam denique Diaconus portat Casulam ab Euangelio ad Communionem, vt quæ ore prædicat, iugum Domini portans, opere quoque impleat, liberius & expeditius ministrando, *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 231. Lege Hugon. Vct. de Special. Missæ obser. lib. 3. cap. 9.* vbi in Casula ministrorum, quæ collum circum, vtunque brachium, pectus & humeros velit, docet charitatem, quæ exigitur in voce collo formanda, in opere, corde, & in aliorum onere portando.

7 *In minoribus autem Ecclesiis, prædictis diebus ieiuniorum Alba tantum amicti ministrent: 1 Subdiaconus cum Manipulo, 1 Diaconus etiam cum Stola ab humero sinistro pendente sub dextrum.*

Non enim congruunt Dalmaticæ ratione dierum, neque Casulæ ratione locorum.

i *Subdiaconus cum Manipulo.*] Manipulus Subdiaconi propria vestis est, in *Ord. Romano*, qui tradit eis manipulas in sinistra, de quibus dicemus infra, cum de vestibus Sacerdotis. Vnum hinc nota, quod licet Sacerdoti fuerit datus Manipulus ab initio ad tergendam pituitam oculorum & narium, vt ibi probabimus, & fortasse eadem de causa à S. Siluestro fuerit idem concessus Diacono sub nomine pallæ linoftimæ ad læuam (linum enim aptum est ad tergendum oculos & nares) non tamen Subdiacono datus fuit in hanc eandem causam Manipulus, sed ad tergendas sordes vaporum sacrorum; quod benè notauit *Duran. lib. 2. cap. 8.* eumque in sinistra cum alijs gerit, ad expeditius

ministrandum, *Ruper. lib. 1. cap. 33.*

1 *Diaconus etiam cum Stola, &c.*] Stola Diacono datur ab *Ordine Romano*; quia Orarium est, hoc est, Oratorum, seu Concionatorum, *Alcuin. supra.* quam ab Apostolicis datam Diacono fuisse probabilius puto, tamquam de substantia ordinationis eius, non à Siluestro nomine pallæ linoftimæ ad læuam humerum, quod vult *Vicecomes de Appar. ad Missam.* nam ad læuam, hoc est, ad manum læuam, explicat *Innoc. III. lib. 1. cap. 43. vbi de Manipulo agit.* vide infra de Manipulo. Verum à sinistro humero ad latus dextrum, ex *Conc. Braccar. I. cap. 27.* vt ab actiua laboriosa ad contemplatiuam suauem transeat, *Honor. in Gemm. lib. 1. cap. 230.* vel, vt portet hinc iugum Domini in sinistra, id est, in præfenti vita, cum spe quietis futuræ in dextra, *Duran. lib. 2. cap. 9.*

Ceterum

Ceterum dextram Diaconi partem vult esse liberam, ob ministerium Altaris, *Concil. Toletan. IV. cap. 39.* quæ rationes etiam valent pro Casula com-

plicata ad modum Stola. Diaconus autem, cum induit stolam, osculetur Crucem quæ est in medio eius, *Carim. Episc. lib. 1. cap. 9.*

De præparatione Altaris, & ornamentorum eius. XX.

Altare, in quo sacrosanctum Missæ sacrificium celebrandum est, debet esse ^a lapideum, & ^o ab Episcopo consecratum: vel saltem ^p ara lapidea, similiter ab Episcopo consecrata, in eo inserta, quæ ^q tam ampla sit, ut Hostiam, & maiorem partem Calicis capiat. Hoc Altare operiatur ^r tribus mappis, seu tabuleis mundis, ab Episcopo vel alio habente potestatem ^t benedictis, superiori saltem oblonga, quæ usque ad terram pertingat, duabus alijs brevioribus, vel una duplicata. ^u Pallio quoque ornetur coloris, quoad fieri potest, diei Festo, vel Officio conuenientis. Super Altare ^v collocetur Crux in medio, ^x & Candelabra saltem duo ^y cum candelis accensis hinc & inde in utroque eius latere. Ad Crucis pedem ponatur ^z Tabella Secretarum appellata. In cornu Epistola ^a cussinus supponendus Missali: & ab eadem parte Epistola ^b paratur cereus ad, eleuationem Sacramenti accendendus, ^c parua campanula, ^d ampullæ vitree vini & aquæ, cum pellicula ^e & manutergio mundo in fenestella, seu in parua mensa, ad hæc præparata. Super Altare ^f nihil omnino ponatur, quod ad Missæ sacrificium vel ipsius Altaris ornatum non pertineat.

m. Altare.] Locus hic supponitur sacer, vel deputatus ab Episcopo, *cap. Nullus. de Consec. Dist. 1. ex S. Siluestro.* saltem sit benedictus, ritu proprio in *Rituale Romano Pauli V.* Non potest autem Episcopus deputare. Oratoria in domo priuata, *ex literis Cardinalis Lancellotti ad Episcopos datis nomine Pauli V. 10. Martij 1615.* ut ibi fiat Missa, *citatis à Scornia lib. 2. cap. 13.* imò ex *Concil. Trident. Sess. 22. de Obseru. & euitan. in sacr. Missa.* non tamen intelligitur domus priuata Palatium Episcopi, ut notauit *Carolus Episcop. Nouar. in Comment. Canon. ad cap. Missarum 13. de Consec. Dist. 1.* in eo cum Cappella deputari potest

pro Missa celebranda. quòd si violetur locus (*qua de re optime Suar. disp. 85. sect. 4.*) non potest ibi celebrari sine peccato, *Azor. lib. 10. c. 26. per totum.* Deducunt vocem hanc *Altare* ab altitudine *Festus, & aly*, quasi sit alta Ara, *VValaf. cap. 5.* vel alta res, *Gemma lib. 1. cap. 122.* vel ab alendo, quia igni Altaris addebatur alimentum, *Isidor. lib. 15. Orig. cap. 4.*

Patet Altaris vltus in Scripturis sacris, à Noë, qui primus ædificauit Altare; & in nouo Testamento, *1. Cor. 9. Hebr. 13.* Sixtus II. decreuit, ut Missa non fiat nisi in Altari, *Radul. Propos. 23.* & significat Primò mensam Domini, *Amalar. lib. 1. cap. 24.* Secundò,